

Dilara

Cəfər Cabbarlı

© Cəfər Cabbarlı. Əsərləri. 4 cilddə. 1983

Günəşin son vərəmli tellərini duyurduğu iyrənc bir süküt içində ana ağlayır, ata ağlayır, zavallı qızciğaz da, bu fəakətə səbəb olmuş kimi qorxudan qımıldanmayıb, yavaşdan için-için ağlayırdı.

Səadət şərbətini tapıb içirkən, qədəhi salıb qırmaq, xoşbəxtlik yolunu tapıb, tam məqsədə çatırkən bir fəlakətə uğrayıb, məhv olmaq nə qədər acı olsa da, adi bir şey deyilmidir?

Gün batar-batmazda idi.

Palçıqçı Bəşir donluğunu almış, borcları ilə tutuşduraraq evə qayıdırdı. Xəstələnmiş, borca düşmüşdü. Bu gün bütün borcları bitir, hətta bir qədər artıq pulu da qalırdı.

Kiçik qızı Dilara üçün yemişdən-zaddan almaq istəyirdi; paltarını da yox idi, amma hələ pulu çatmırdı.

Küçədən, müəllimləri başda olmaq üzrə, təmiz geyimli, gülərüzlü kiçik-kiçik qızlar, uşaqlar böyük bir intizam və əzəmətlə haraya isə gedirdilər.

Bəşir durdu, baxdı: nə qədər də dinc, gözəl, təmiz, sevimlidirlər!... Qızını xatırladı: "Zavallı ayaqyalın, köhnə, çirkli gəzir. Bu cür geyinərsə, belə görünərmimi? Dilara bunlardan da yaraşıqlıdır. Belə geyinərsə, lap gözəl görünər... O da bu uşaqların arasında olsaydı, nə olardı?"

Bu fikirlər sıra ilə Bəşirin başından bulanlıq bir kölgə kimi keçirdi. Birdən nə isə anlaşılmaz bir duyğu onu çuğladı, məchul bir qüvvətin təsiri altında nə etdiyini özü də bilməyərək, qaçıb, ömründə xatırlamadığı bir cəsarətlə müəlliməyə yanaşdı...

— Ay xanım...

Dili dolaşdı, nə deyəcəyini bilmirdi.

Müəllimə iri gözləri ilə Bəşirə baxdı.

— Bağışla, xanım, səndən bir təvəqqem var... Mən özüm pəlçiqçiyam. Bir balaca qızım var. Onu soruşuram ki, onu neyləyim?

Ona elə gəliridi ki, müəllimə indi bu cəsarətlə ona yanaşdığı üçün acıqlanacaq, söyəcə, yada bir acı söz deyəcəkdir. Müəllimə mülayim bir baxışla Bəşirin üzünə baxdı; bu qırıq üzdə, cəsarəti üçün üzr istəyən bir günahkar gülüşü çırpınır, gözlərində mərhəmət uman bir taqsırkar iczi inləyirdi. Bu zavallı görünüş mərhəmət hissi duyduurdu.

— Əmi, qızın neçə yaşındadır?

“Əmi” sözü Bəşiri şaşırıdı. Bu gözəl geyimli, böyük, nəcəbətli qadından bu sözü eşitməyə, sanki, özünü layiq bilmirdi.

—Səkkiz yaşında.

— Əmi, indi vaxt keçmiş, lakin hər halda gətir, bir cür düzəldərik.

— Haraya? Nə vaxt?

Beləliklə sözləşdilər. Sabah Bəşir qızını müəllimənin yanına aparacaqdı. Sonsuz bir məmnuniyyətlə:

— Allah sənə ömür versin! Allah kölgənizi başımızdan əksiltməsin, — deyə baş əyib, sevinə-sevinə ayrıldı.

Əvvəl bir qədər yeyinlədi. Sonra yavaşladı. Düşünürdü: “Nə mülayim adamdır!” Qızı da gözəl geyinəcək, oxumuş olacaq, qonşuları onu tərifləyəcəklər. Bəlkə bir zaman o da bu müəllimə kimi olacaqdır. Lakin qızı ayaqyalın necə aparsın? Arvadı nə deyəcəkdir? Birdən dayandı. Özünü itirmişdi... Kömür meydanına doğru yönəldi, bir cüt köhnə çəkmə, bir köhnə libas da alıb evə qayıtdı.

Dilərə qışın soyuğuna baxmayaraq, bir cırıq köynəyi ilə onu qarşılıyıb, ətəyindən yapışdı.

— Ay ata, o nədi? O çəkmələr kimindir? — deyə tez-tez təəccüblə soruşurdu.

Bəşir son vaxtlar evə heç bir paltar və bu kimi şey almırdı, xüsusulə çəkmə, çox təəccüblü idi. Evdə çəkmə geyən yox idi. Heç başmaq tapılmırkən, birdən-birə çəkmə... Kimsənin ağılna yerləşmirdi. Dilaranın səsinə çıxan anası da şaşırılmışdı.

—Balam, bunlar nədir? Qudurmuşsan!...

— Arvad, heç danışma, işi dəyişdirmişəm.

— Bunlar kimindir?

— Almışam.

— Doğrudan kimindir?

— Vallah almışam. Hələ bu harasıdır? Ay qız, yüyür bir əl-ayağını yu, gəl, bir gör bunlar necə olur?

— A kişi, nə əcəb?

— Hələ sabah Dilaranı uçqola aparacağam.

— Necə yəni uçqola aparacağam?

— Vallah... deyirəm sənə işləri dəyişmişəm. Müəllimə ilə də danışmışam. Özü də bir yaxşı adamdır. Elə qaydalı... Dedi götür gəl. Ay qız, yubanma, tez yuyun, gəl! — deyə içəri girdi.

Dilərə ömründə görmədiyi bu əcib ayaqqabıları və paltarını geymiş, sevincindən sanki qanadlanmış, uçurdu.

O çoxdan bəri həsrətlə uşaqların ayaqlarına baxır və bir gün onun da çəkməsi ola biləcəyini heç təsəvvür belə etmirdi.

— Ay qız, belə fırlan görək necə dayanır... Ay zalım, qiyamətsən ki... Dur, bağlarını keçirim.

Bəşir pullarının artıq borclara çatışmayacağını da unudub, ömründə duymadığı böyük bir həvəs və sevinclə, ciddi surətdə çalışıb, qızını bəzəndirdi. Çəkmələr köhnə də olsa, Dilaranın ayaqlarında yaraşlıq görünürdü.

— Ay zalım, lap xozeyin qızlarına oxşayırsan... Cəhənnəmə olsun dünya! Arvad, o tabağı bəri ver. Qız, dur bir oyna...

Tabaq taqqıldayır, dilərə atasının üzünü öpüb, böyük bir sevinclə oynayırdı.

Səhər hava çox tutqun idi. Gecə, yağış bütün küçələri dizədək palçıq etmişdi. Bu, Bəşirin heç də döşünə düşmürdü. Çünki yaşadığı Böyük Salyan küçəsində küçələrə asfalt döşənməmişdi, bir az yağış yağan kimi palçıq dizə qalxır, keçmək belə mümkün olmur. Xüsusilə bu gün Dilaranın çəkmələri batacaqdı... Bu heç də arzu edilən bir şey deyildi.

Nə isə, Bəşir müəlliməyə söz vermişdi. Dünya dağılsa da, Dilaranı aparacaqdı.

Böyük bir zəhmətlə Dilaranı öz əli ilə geyindirdi.

Çıxdılar. Evdən beş-altı addım ayrılmışlardı. Dar küçə elə palçıq idi ki, keçmək mümkün deyildi. Bəşir tez-tez Dilaranın çəkmələrinə baxır, kiçik bir palçıq ləkəsi qanını qaraldırdı. Bir qədər keçincə, dördüncü Təzəpir dalanında yol büsbütün keçilməz oldu.

Bəşir çarəsiz qalıb, Dilaranı qucağına aldı, 2-3 addım getməmişlərdi ki, zavallı Bəşirin ayaqqabısı palçığa batdı. Ayağını çıxarmaq istərkən, birdən büdrəyib, üzü üstə yerə çırpıldı. Artıq uşaq da palçığa bulaşmış, özü də dizindəki ağrının şiddətindən tərpənməz bir hala gəlmişdi. Böyük bir şüşə ayağına batmış, qan axmağa başlamışdı. Ölə-ölə evə qayıtdılar.

Bəşirin dizindən axan qan dayanmırdı. Qonşular toplandılar, yaranın üstünə təndir külü tökdülər, hörümçək toru qaydular, bilməm daha nə kimi oyunlar çıxartdılar, lakin olmadı. Hələ topuğu da burxulmuşdu, ağrısı onu sarsıdırdı.

Sınıqçı gəldi, ayağını sarıdılar. Bəşir axşamadakı zarıdı, inildədi. Axşamdan bir az keçmiş ayağından elə bir ağrı, elə bir sancı qalxdı ki, dayanmaq mümkün deyildi.

Bəşirin iniltisinə qonşudakı işçilər toplandılar, hərə bir yol gözstərdi. Lakin çarə olmadı. Nahayət, mütləq, doktor çağırılması lazım olduğunu dedilər. Bu da mümkün deyildi.

— Canım bu qaranlıq küçələrdən həkim nə cür gələcək?
Gərəkmez ki, bir faytona minsin. Fayton da indi bir ətək pul istəyir, — deyə qazantəmizləyən Əhməd donquldandı.

Beləliklə, çox danışdılar. Amma nə Bəşirin ayaq ağrısı durdu, nə həkim gətirmək mümkün oldu. Xəstəni bir inilti, bir qızdırma içində buraxıb dağılıdılar.

Zavallı Bəşir beş-altı gün gecələri göz yummadan çırpındı. Həkim gətirmək mümkün deyildi. Nəhayət, qazantəmizləyən Əhməd onu arxasına alıb, həkimə apardı. Doktorlar baxdılar.

— Geç gəlmişdir. Sümüyü qırılmış, həm də ayağında qan kirlənmişdir. Avvəldən gəlsəydi, sağala bilərdi. Amma indi xəstəxanada yatmalıdır, — dedilər.

İyirmi gündən sonra zavallı Bəşir evə gətirib, kirli yorğan-döşəyə saldılar. Ayağı artıq bir o qədər ağrıyırdı, çünki yuxarı qılçasını kəsmişdilər.

Günəşin vərəmli tellərinə qarşı zavallı Bəşir ac uşağının, göz yaşlarına boğulmuş qadının üzünə dinməz-söyləməz baxırdı. “Ox... bundan sonra bu zavallıların günü nə olacaqdır?” Bəşir utancaq gözlərin bir tərəfə qaçıtıdı. Bu aralıq baxışları taxçada qoşa qoyulmuş

çəkmələrə ilişdi. Birdən-birə nə isə xatırlayaraq, özünü saxlamayıb, hönkürtü ilə ağlamağa başladı!...

Ox, səadət nə qədər yaxın idi!...
Lakin...

Veb direktor: Betti Bleyer
Mənti yığdı: Nargiz Abadi
Yoxladı və veb üçün hazırladı: Aydan Nəcəfova
AZERİ.org-a qoyuldu: Noyabr, 2004